

AZ ÉGHAJLATI SZAKOSZTÁLY TEVÉKENYSÉGE

THE ACTIVITY OF THE CLIMATE SECTION

Mika János¹, Konkolyné Bihari Zita²

¹Eszterházy Károly Főiskola, 3300 Eger, Leányka utca 6

²Országos Meteorológiai Szolgálat, 1024 Budapest, Kitaibel Pál utca 1
mikaj@ektf.hu, bihari.z@met.hu

Összefoglalás. Az Éghajlati Szakosztály történetének, szakmai működésének és életének legfontosabb eseményeit foglalkozunk össze.

Abstract. The most important events of the Climate Section are summarised. A short description is given about the history, the vocational function of the Section, and its life.

A Szakosztály 2010 őszén alakult meg. Az első, egyben alakuló ülésen 2010. november 9-én a jelenlevő MMT tagok Mika Jánost választották elnökké és Bihari Zitát titkárrá. (E sorok írói a 2014. évi tisztújító ülésen is bizalmat kaptak a folytatásra.) Az első előadást rögtön illusztris vendégünk Judit M. Pap, alias Pap Judit tartotta, aki az USA-ban dolgozva időközben nemzetközi hírnévre tett szert. Kollégái által régóta várt előadásának címe „*A nap sugárzásának monitorozása és az éghajlat*” volt. Pap Judit előadása *Climate insights from monitoring Solar energy output* címmel látható az MMT honlapján:

www.mettars.hu/wp-content/uploads/2010/12/pap_omsz.pdf.

A Szakosztály következő eseményén, 2011. február 24-én *A 2010-es év meteorológiai és hidrológiai értékelése* gyűjtőcímen három előadás foglalta össze az előző év legfontosabb időjárás, éghajlati és hidrológiai történéseit. A beszámolók címei és előadói a következők voltak: *2010 éghajlati értékelése, átlagok és szélsőségek* (Móring Andrea, Lakatos Mónika, Nagy Andrea, Bihari Zita); *2010 időjárása, különös tekintettel a nagy csapadékokra és más veszélyes jelenségekre* (Bonta Imre, Kolláth Kornél, Babolcsai György, Ujváry Katalin); *Vízjárás események: folyók, tavak és a talajvíz* (Bálint Gábor, Szalai József, Varga György). Tele volt az OMSz földszinti nagyterme, amely a Szakosztály rendezvényeinek is mindvégig otthont adott. Ilyen éwertékelő összefoglalókra korábban is sor került, legtöbbször a Magyar Hidrológiai Társasággal közösen. A Szakosztály megalakulását követően ez eddig minden évben megrendezésre került, mindig az MHT Hidraulikai és Műszaki Hidrológiai Szakosztályával közösen. A szakosztály elnöke Rátky István, titkára pedig Konecsny Károly. Szomorú megmentő, hogy szervezésbe és gyakran előadóként Bálint Gábor hidrológus kollégánk, az MMT választmányi tagja is bekapcsolódott, egészen 2014 januári elhunytáig.

A soron következő esemény az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC) *Megújuló energiák jelentésének (SRREN)* ismertetése volt 2011. június 9-én. Ennek az 1100 oldalnak az ismertetését ketten vállalták. Bíróné Kircsi Andrea *Az egyes megújuló energiaforrások és*

hasznosítási technológiák áttekintése (A Jelentés 2-7. fejezete) címmel mutatta be az egyik részt, míg Mika János *A megújuló és a klímaváltozás kapcsolata, valamint az elterjesztés feltételeinek és hatásainak áttekintése (1. és 8-11. fejezet)* cím alatt foglalta össze a többi fejezetet. Ennek a Nap- és Szélerergia Szakosztállyal közös eseménynek a sajátos pikantériája, hogy valójában néhány nappal megelőzte a jelentés nyilvánosságra hozatalát. Ez úgy fordulhatott elő, hogy a döntéshozói összefoglaló májusi közreadását követően 2011. május végére ígérték a szerkesztett jelentést. Ebben a hitben és a csaknem végleges anyag birtokában (ehhez véleményező szakértőként juthattunk) meghirdettük a bemutatót. Szerencsére, az összefoglalót a jelentés meglevő verziójával összevetve láttuk, hogy nem kell érdemi változásra számítani.

Különleges előadóülésre került sor 2011. november 3-án *Adatsorok homogenizálása – kutatások a most záruló EU-COST projekt fényében* címmel. Ennyire szűk, módszertani kérdést máskor nem kínál meghallgatásra a Szakosztály, azonban a „HOME” projekt behatóan vizsgálta az elterjedt homogenizáló módszereket, és ezekről számos következtetésre jutott. Az előadók, Szentimrey Tamás (OMSz) és Domonkos Péter (Universidad Tarragona, Spanyolország) miként a konferencián, most sem tudtak minden kérdésben egyetérteni, de örömmel hallottuk, hogy a hazai meteorológiai adatokra rutinszerűen alkalmazott MASH módszer a projekt legjobb három módszere közé mindenképpen besorolható, és azt is, hogy ennek objektív kimutatásában a spanyolhonban dolgozó másik előadó kulcsszerepet játszott.

„Az Országos Tudományos Diákköri Konferencia Klimatológia szekciójának legjobb előadásai” címmel 2011. november 28-án tartottuk a következő előadóülést, melyen az alábbi pályamunkák kerültek bemutatásra. Hollósi Brigitta (ELTE) III. díj: *Csapadék- és aszályviszonyok XXI. században várható változásai a Kárpát-medence térségére*; Miklós Erika (ELTE) II. díj: *A Kárpát-medencére várható klímaváltozás a XXI. század során ensembles szimulációk alapján*; Berki Péter (SZTE) I. díj: *Termikus komfortvizsgálatok az SZTE József Attila Tanulmányi és Információs Központjában*.

A 2011. év meteorológiai és hidrológiai értékelése címmel 3 meteorológiai és két hidrológiai előadásra került sor 2012. március 8-án. Ezek előadói és címei sorrendben a következők voltak: Lakatos Mónika, Nagy Andrea és Németh Ákos: *2011. év klimatológiai szempontból — átlagok és szélsőségek*; Babolcsai György, Kolláth Kornél: *2011. év időjárási érdekességeiről — makroszinoptikus jellegzetességek, veszélyes időjárási helyzetek*; Bálint Gábor, Varga György: *Vízfolyások és állóvizek vízjárása 2011-ben*; és Szalai József: *A talajvízháztartás alakulása 2011-ben*. Ahogy a 2010-es évről el kellett mondanunk, hogy a mérések kezdete óta a legcsapadékosabb évet zártuk, egy évvel később országos átlagban már a valaha mért legkevesebb csapadékról és annak hidrológiai következményeiről kellett számot adniuk az előadóknak. Megállapíthattuk, hogy ezek az áttekintések magasan a leglátogatottabb rendezvényei a Szakosztályunknak.

Újabb áttekintő ismertetés és hazai kutatás-összefoglaló következett április 19-én, amikor előbb Mika János mutatta be az IPCC újabb speciális jelentését, ezúttal az időjárási és éghajlati szélsőségekről *Speciális Jelentés a szélsőségekről (IPCC SREX, 2012)* címmel. Ezt a jelentést már 2011 novemberében elfogadta az IPCC illetéke testülete, de ezúttal megvártuk a teljes anyag megjelentetését. Kapcsolódott ehhez a téma hazai eredményeinek összefoglalása, ezúttal Pongrácz Rita előadásában *Éghajlati szélsőségek Magyarországon: közelmúlt és jövő* címmel. Ez a beszámoló, amelyet alkotóként Lakatos Mónika, Szépszó Gabriella, Bihari Zita, Krüzsely Ilona és Szabó Péter (OMSz), illetve Bartholy Judit, Pongrácz Rita, Pieczka Ildikó és Torma Csaba (ELTE) jegyezték, a két kutatóműhely statisztikus klimatológiai és éghajlatmodellező tevékenységén alapult. Ez a HREX néven is rövidített hazai jelentés megtalálható a

www.met.hu/doc/IPCC_jelentes/HREX_jelentes-2012.pdf

honlapcímen.

A hosszúra nyúlt nyári szünet után december 7-én került sor a 2012. évi Környezettudományi Diákköri Konferencia (Veszprém) éghajlati díjasainak előadásaira. A bronzéremtől felfelé, sorrendben a következő fiatal előadók kaptak szót (mindhárman az ELTE Meteorológiai tanszék képviselőjeként) Hollósi Brigitta: *A Kárpát-medence csapadék- és aszályviszonyainak XXI. századra várható tendenciái a RegCM szimulációk felhasználásával*; Zsebeházi Gabriella: *A magyarországi éghajlatváltozás jellemzése az ALADIN-Climate és a REMO regionális modellek eredményei alapján* és Mesterházy Ildikó: *A szőlőtermesztés éghajlati adottságainak várható alakulása a Kárpát-medencében*. A fiatal előadók igazán gördülékeny stílusban adták elő mondandójukat, és örültek, hogy ezen a fórumon a szakma előtt is megmutathatták magukat. Jól jegyezzük meg a neveket, hallani fogunk még róluk!

A téli szünet ebben az évben rövid volt, mert 2013 januárjában már két előadó ülésre is sor került. Január 17-én a Szegedi Tudományegyetem természetföldrajzos kutatóinak előadásait hallhattuk a klímamodellek eredményei-

nek hatásvizsgálati alkalmazásairól. A három előadást (a teljes kutatóközösséggel a háttérben) a következő előadók és címek jellemezték. Blanka Viktória: *Az aszályveszély regionális különbségei a Kárpát-medencében a klímaváltozás okán*; Ladányi Zsuzsanna: *A klímaváltozás hatása a Kiskunsági Nemzeti Park tájaira* és Mezősi Gábor: *A regionális léptékű klímaváltozások hatásainak becslése a hazai tájakra*. Ennek a rendezvénynek kisebb volt a látogatottsága, pedig az előadók színvonalas kutatásokról számoltak be. A két első kolléga nem sokkal korábban ebből doktorált, a magát szerényen harmadik előadónak kérő kolléga pedig a kutatások vezetője.

Két héttel később, január 31-én rendeztünk még egy előadó-ülést az Állatok és az éghajlat témakörben az Agro- és Biometeorológiai szakosztállyal közösen. A gyors ismétlést az indokolta, hogy január még vizsgaidőszak a felsőoktatásban és így különösen az előadók, de – ahogy láttuk – az érdeklődők is könnyebben időt tudnak szakítani a részvételre. A tematikus délután előadói és előadáscímei a következők voltak: Varga Zoltán (NyME, Mosonmagyaróvár): *A légkör és az állatok kapcsolatának alapjai*; Kovács Alfréd Pál (SzIE, Gödöllő): *Meteorológiai tényezők hatásai a nagytestű haszonállatok szaporodására és termelésére*; Nagy Júlia Anna (szerzőtársak, Bartholy Judit, Pongrácz Rita, Pieczka Ildikó, Breuer Hajnalka, ELTE, Budapest, valamint Hufnágel Levente, BCE Kertészettudományi Kar): *A XXI. században várható klímaváltozás hatása az Európában vadon élő szárazföldi gerincesek élőhelyeire* és Puskás János (NyME, Szombathely): *Van-e hatása az időjárási frontoknak a rovarok aktivitására?* Az előadásokat kiemelkedően élénk vita követte.

A Szakosztály programja 2013. március 7-én a 2012-es évet értékelő előadóüléssel folytatódott, szokás szerint a Magyar Hidrológiai Társaság fentebb jelzett szakosztályával közös rendezésben. Az évről évre változó program előadói és mondandói címei ezúttal a következőképpen alakultak: Lakatos Mónika: *A 2012-es év értékelése klimatológiai szempontból*; Németh Ákos: *A 2012-es év humán biometeorológiai értékelése*; Fodor Zoltán: *A 2012-es év időjárási érdekességeiről és Bálint Gábor (VITUKI), Varga György (OVF): A hazai vízfolyások és állóvizek vízjárása 2012-ben*. Az abszolút legszárazabb 2011-es és előtte legnedvesebb 2010-es év után, most ilyen abszolút szélsőséget nem hozott az előző esztendő, az ülés mégis nagy látogatottságnak örvendett.

Nagyon vártuk az IPCC újabb, sorban Ötödik Értékelő jelentését, amelynek első kötete a tudományos alapokról szeptember végére meg is érkezett. Az erről szóló ismertetést ezúttal hárman: Bartholy Judit, Mika János és Szépszó Gabriella tartották november 14-én, a Magyar Tudományos Akadémia Meteorológiai Tudományos Bizottságában működő Éghajlati Albizottsággal közös eseményként. A 14 fejezetet egymás között a következők szerint osztották fel az előadók: *Az IPCC eddigi Jelentései* (1. fejezet: Mika János); *Az éghajlat megfigyelt változásai* (2-5. fejezet: Bartholy Judit); *Éghajlati kényszerek, visszacsatolások* (6-8. fejezet: Mika János); *Az éghajlati modellek értékelése* (9. fejezet: Szépszó Gabriella);

A megfigyelt változások magyarázata (10. fejezet: Bartholy Judit); illetve *Feltételes előrejelzések* (11-14. fejezet: Szépszó Gabriella). Az előadók tehát ebben a sok érdeklődőt a terembe vonzó, érdekes kérdésben ezúttal nem a saját kutatásaikat, szakmai véleményüket tették közzé, hanem közvetítették az eredeti jelentést. Szépszó Gabriella ott volt az elfogadás helyszínén, és saját élményeivel szembesítette – a korrekt tolmácsolás után – az ott tapasztaltakat, aminek a lényege, hogy a döntéshozói összefoglaló bizonyos fokig önálló életet él a tudományos részletek kötetéhez képest.

A 2014-es évet február 6-án az Országos Tudományos Diákköri Konferencia (2013. április, Budapest, BME) éghajlati szekciójának díjasai nyitották meg összesen négy előadással. Az előadók közül ketten az előző évben is kiválóan szerepeltek, mostani előadásaik az OTDK szabályai miatt lényegesen különböztek az előző évben mutatott tartalomtól. Az előadók (a díjak fordított sorrendjében) és címeik a következők voltak: Takács Ágnes (SZTE, Szeged): *A termikus komfortviszonyok térbeli mintázatának elemzése és kapcsolata a közterület-használattal Szeged belvárosában*; Zsebeházi Gabriella (ELTE): *Hazai és ENSEMBLES-beli regionális éghajlati modellek eredményeinek statisztikai vizsgálata*; Kis Anna (ELTE): *Csapadékindexek XXI. századra becsült trendjei Közép-Kelet-Európában korrigált csapadékmezők felhasználásával* és Mesterházy Ildikó (ELTE): *A szőlőtermesztés klimatikus feltételeinek várható változása a XXI. században Magyarországon*.

A 2013-as év meteorológiai és hidrológiai értékelése című szokásos rendezvényre 2014. március 6-án került sor. Az ezúttal szám szerint is hat előadás és szerzőik a következők voltak: Lakatos Mónika, Kovács Tamás, Vincze Enikő: *A 2013-as év értékelése éghajlati szempontból*; Kolláth Kornél: *Veszélyes időjárási események 2013-ban*; Bonta Imre, Homokiné Ujváry Katalin: *A 2013. júniusi dunai árvíz időjárási háttere*; Csík András: *A 2013-as dunai árhullám és az év vízjárása*; Szalai József: *Talajvízszint-változások 2013-ban* és Varga György, Kravinszkaja Gabriella: *A Balaton vízháztartásának aktuális kérdései*. A 2013-as év kiemelkedő, egyben drámai eseménye a júniusi árvíz volt, már ez önmagában indokolta a hidrológiai események korábbiaknál részletesebb bemutatását.

Az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület a tudományos alapok (2013. szeptember) után még két kötetben összegezte a tudnivalókat. A *Hatások, Alkalmazkodás,*

Sérülékenység című, második kötetet 2014. április 24-én ismertette a Szakosztály, ismét az MTA Éghajlati Albizottsággal közös eseményként. A 2400 oldalas Jelentést az őszi programhoz hasonlóan, három részben mutattuk be: *Elsődleges hatások* (3-10 fejezet): Bartholy Judit; *Humán hatások és alkalmazkodás* (1-2 és 11-20 fejezet): Mika János; illetve *Hatások és alkalmazkodás térségenként* (21-30 fejezet: Kertész Ádám (Földrajztudományi Kutatóintézet). Utóbbi geográfus kollégánk az MTA doktora, aki vendégként tisztelte meg a Szakosztályt, az ismertető szakavatott elvállalásával.

A Szakosztály 2014. május 29-én társrendezője volt *A Nap- és széleenergia kutatás és oktatás* konferenciának, amelyről a Nap- és Széleenergia Szakosztály munkájának ismertetésében olvashatunk.

A gyorsan elszuhant négy év után esedékes tisztújító szakosztályi ülésre 2014. október 9-én került sor. Ezen az elnök röviden ismertette a rendezvényeket, majd a szavazás nyomán ismét a korábbi vezetőség kapott bizalmat. Az ülés programját Vincze Enikő: *Hazai fenológiai megfigyelések* című előadása tette teljessé. Akik az OMSz-ban nem követték az értékmentés folyamatát, kellemes meglepetéssel értesültek arról, milyen sok információt gyűjtöttek eleink, ami a szerző munkájának köszönhetően immár készen áll a szakmai kutatásra, elemzésre, elsősorban az éghajlat és a növénytakaró kapcsolatának vizsgálatára.

Az idei, 2015-ös évet ismét az MHT Hidraulikai és Műszaki Hidrológiai Szakosztályával közös rendezvényként nyitottuk meg március 5-én az előző év értékelésével. Az előadók (szerzők) és előadáscímeik ebben az évben az alábbiak voltak: Lakatos Mónika, Kovács Tamás, Vincze Enikő: *A 2014-es év értékelése éghajlati szempontból*; Kolláth Kornél: *Veszélyes időjárási események 2014-ben*; Csík András: *Magyarország 2014. évi vízjárásának rövid jellemzése* és Somogyi Péter, Horváth Gábor: *A Mura és a Dráva 2014. szeptemberi árvíz-hidrológiai eseményei*.

Volt tehát bőven esemény a Szakosztály életében. Köszönjük az OMSz-nak, hogy ezeknek helyet biztosított. A munka-közeli légkör és a Szakosztály széles szakmai közönséget vonzó témája remélhetőleg biztosítja, hogy a Magyar Meteorológiai Társaság következő évfordulóján is virulens működésről számolhassanak be az akkori tisztségviselők.